

Olen laatinut seuraavan vastineen J.P. Roosin poleemiseen kirjoitukseen, jonka hän on lehtien hylättyä sen julkaissut omalla kotisivullaan:
<http://www.valt.helsinki.fi/staff/jproos/raatikainen.htm>

Vastaus Roosille

Panu Raatikainen

Sosiaalipolitiikan professori J.P. Roos esittää varsin kiivasta kritiikkiä kirjoitustani ”Evoluutiopsykologia ja sen ongelmat” kohtaan. On sääli, ettei Roos ole tunnekuohultaan kyennyt kunnolla lukemaan artikkeliani ja seuraamaan sen argumenttia. Totean kirjoituksessani varsin selvästi, että keskityn käsittelemään evoluutiopsykologian keskeistä ja vaikutusvaltaista ”ortodoksista”, erityisesti Santa Barbaran koulukunnan edustamaa paradigmaa (Evoluutiopsykologia isolla ”E”:llä (engl. ”Evolutionary Psychology”). Se on juuri se evoluutiopsykologian suuntaus, joka on saanut paljon huomiota osakseen julkisuudessa ja on tehokkaasti popularisoinut itseään tiedejulkaisuissa. Se on varsin menestyksekkäästi onnistunut omimaan koko nimikkeen ”evoluutiopsykologia” tarkoittamaan itseän. Toisaalta voidaan kyllä puhua evoluutiopsykologiasta laajemmassa mielessä, jolloin sen piiriin kuuluu hyvin monenlaista tutkimusta ja teoretisointia. Sellaisesta en kirjoituksessani väitä mitään. Toisin kuin Roos kuvittelee, tämä ei suinkaan tarkoita, että pitäisin kaikkea tällaista muuta evolutiivista tutkimusta mielenkiinnottomana.

Erikoista on, että suuri osa Roosin kritiikistä koostuu kaiken sen listaamisesta, mitä en kirjoituksessani lainkaan käsittele ja mihin en viittaa. Artikkelini uhkasi nykyisellään aiheajauksellaan paisua yli kaikkien pituusrajojen, ja lähdeluettelo on nytkin neljästä liuskaa pitkä. On järjetöntä vaatia, että minun olisi samassa yhteydessä pitänyt vielä käsitellä moninaisia asioita maanpäällä ja taivaassa, jotka jotenkin hatarasti liittyvät (Roosin mielessä) aiheeseen. Jonkinlainen aiheen rajausta ja valintojen tekeminen on lehtiartikkelin mitoissa välttämätön, jos haluaa saada sanotuksi jotain järkevää eikä vain pudotella nimiä. Roosille tämä ei kuitenkaan kelpaa.

Roos pahoittelee, etten ”ole viitsinyt lukea” Heikki Sarmajan artikkeleita. Tunnen toki Sarmajan kirjoitukset, mutta toisin kuin Roos antaa ymmärtää, tämän kirjoituksista ei kyllä löydy mitään, mikä vapauttaisi tarkastelemani Evoluutiopsykologian ortodoksisen paradigman niistä monista ongelmista, joita sille esitän. Edelleen Roos mainitsee Richardsonin ja Boydin ajatukset. Tunnen myös ne ja suhtaudun niihin itse asiassa paljon myönteisemmin kuin Evoluutiopsykologian valtavirtateoriaan. Mutta ne nyt eivät vain kuulu aihealueeseen, jonka olen ottanut käsiteltäväkseni. Ja sitten minun olisi vielä pitänyt Roosin mielestä viitata vielä Triversiin, Hamiltoniin ja peräti Edvard Westermarckiin ja ties keihin kaikkiin. Auta Armias!

Todettakoon kuitenkin vielä korostetusti, etten suinkaan torju lähtökohtaisesti kaikkea laajemmassa mielessä evoluutiopsykologista tutkimusta. Sellaiset tutkimukset on

arvioitava tapauskohtaisesti. Pidän esimerkiksi kotimaan oloissa Antti Revonsuon painajaisunien evolutiivista taustaa koskevia tutkimuksia varsin mielenkiintoisina. Revonsuo ei sitoudu ortodoksisen Evoluutiopsykologian teeseihin.

Roos valittelee, että asetan Evoluutiopsykologialle liian kovia vaatimuksia, jotka eivät ole kovinkaan yleisiä yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa. Ottamatta kantaa Roosin käyttämään yksittäiseen esimerkkiin, on varmasti totta, että yhteiskuntatieteen piirissä tehdään paljon tutkimusta, jonka status tieteenä on jokseenkin kyseenalaista. Mutta mikä ihmeen oikeutus tämä on tehdä lisää pseudotiedettä (tässä tapauksessa: Evoluutiopsykologista spekulatiota)? Lisäksi, Evoluutiopsykologia esiintyy usein luonnontieteen vaatein – silloin sitä on varmasti lupa arvioida normaaleilla tieteellisyyden kriteereillä.

Roos on yhteiskuntatieteilijä. Tämän huomaa helposti hänen tekstistään. Siinä on paljon kohtia, joissa hän näkee kevyesti empiristä näyttöä siellä missä sitä ei ole ja spekuloi sillä, miten asiat ovat olleet. (Tämä itsessään antaa tietysti tukea Roosin teesille yhteiskuntatieteiden vaihtelevasta tieteellisyyden tasosta.)

Roos esittää, että tiedämme ihmisen evoluution ympäristöstä itse asiassa varsin paljon. Luonnonympäristöä koskevaa yleisluontoista tietoa toki on, mutta se on aivan liian ylimalkaista Evoluutiopsykologian esittämien yksityiskohtaisten adaptationististen olettamusten oikeuttamiseen. Tarvittaisiin paljon yksityiskohtaisempaa tietoa kuin mitä meillä on saatavilla. Ja varsinkin tietomme muinaisten esi-isiemme mielen rakenteesta on aivan varmasti olematonta – mutta ilman sitä Evoluutiopsykologia on vaikeuksissa, kuten kirjoituksessani esitän.

Roos irrottaa lauseeni ”Evoluutiopsykologit olettavatkin varsin kriiikkittömästi, että ihmispopulaatio on ollut geneettisesti varsin yhdenmukainen” asiayhteydestään, ja toteaa, etten ”ilmeisesti lainkaan tunne alaa koskevaa monipuolista tutkimusta, jota ei enää pitkään ole pidetty spekulatiiona. Ihmiskunnan ’geneettinen pullonkaula’ on nykyään jo lähes varma tutkimustulos. Olemme kaikki hyvin pienen, n. 100 000 vuotta sitten eläneen, ehkä n 5000 ihmisen muodostaman ryhmän jälkeläisiä, eli geneettisesti hyvin yhtenäisiä.” Tosiasiassa tarkastelen sitä kysymystä, onko mahdollista, että viimeisen 10 000 vuoden aikana ihmisessä olisi tapahtunut merkittävää geneettistä evoluutiota (minkä Evoluutiopsykologit kieltävät). Totean, että tämä riippuu tosi asiassa paljon mm. siitä, kuinka paljon geneettistä vaihtelua ihmispopulaatiossa on tuona aikana esiintynyt. Paljon aiemmat ”geneettiset pullonkaulat” ovat täysin irrelevantteja tämän kysymyksen suhteen. Roos ei ole lainkaan ymmärtänyt, mistä tässä on kysymys.

Roos myös väittää, etten ”selvästikään ymmärrä”, miten darwinilainen luonnonvalinta oikein toimii. Tämä on varsin voimakas väite, eikä hän esitä sille mitään perusteita. Mielenkiintoista on, että monet kirjoitukseni lukeneet evoluutioteoriaa aivan varmasti Roosia paremmin tuntevat asiantuntijat eivät ole löytäneet tässä suhteessa kirjoituksestani mitään huomautettavaa. Herää kysymys, kuka ei ymmärrä evoluutioteoriaa. Todettakoon myös, että mm. Roosin kyvyttömyys ymmärtää sosiobiologian ja Evoluutiopsykologian tärkeitä eroavaisuuksia (joita Evoluutiopsykologit itse korostavat) ja taipumus niputtaa ne yhteen viittaa kyllä siihen, että Roos ei lainkaan ymmärrä Evoluutiopsykologian

perustalla olevia monia kognitiotieteellisiä, mielenfilosofisia ja biologianfilosofisia kysymyksiä, eikä näin itse Evoluutiopsykologiaakaan.

Lopuksi, epäilen että keskustelun taso tästä enää paranee, joten päätän tämän keskustelun tällä erää omalta osaltani tähän kirjoitukseen. Jokainen lukutaitoinen voi tutustua alkuperäiseen kirjoitukseeni ja arvioida itse, kuka on esittänyt perusteluja johtopäätöksilleen.